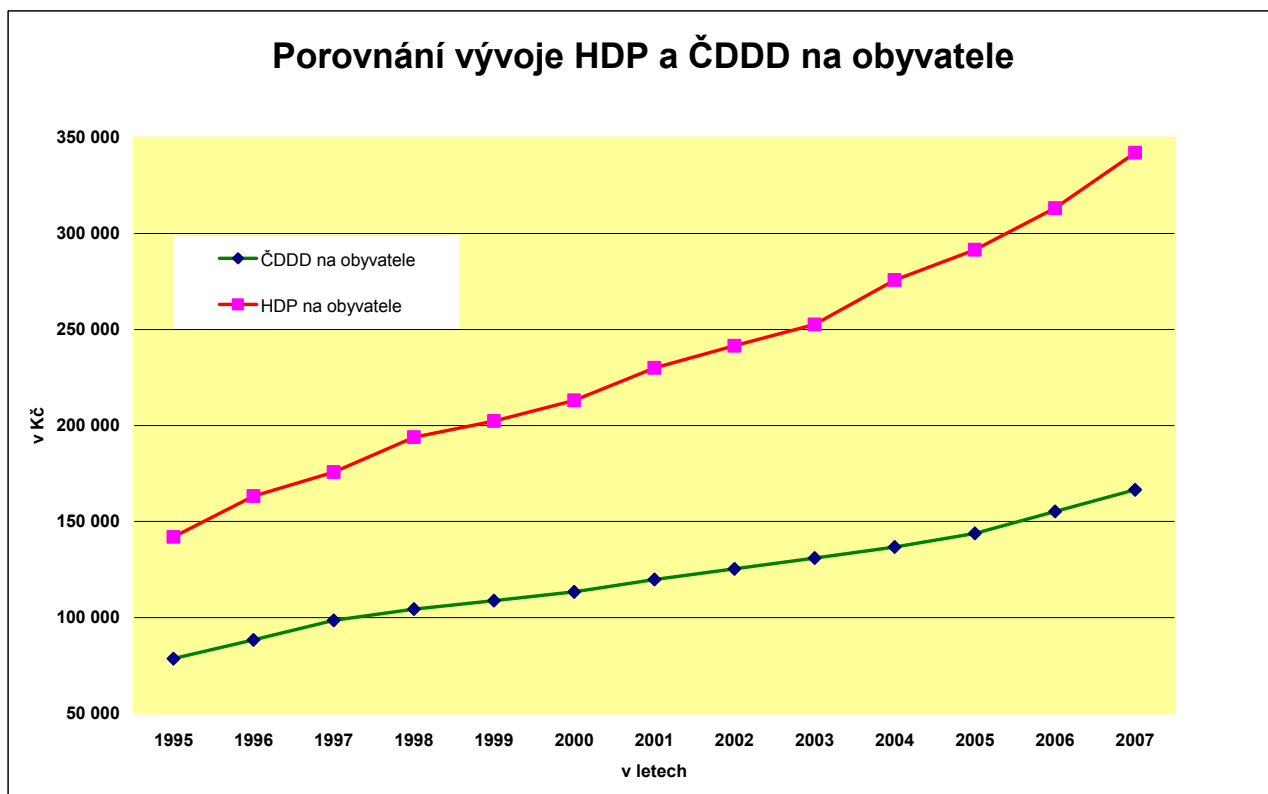

5. Čistý disponibilní důchod domácností (ČDDD) – rozdíly mezi kraji

Čistý disponibilní důchod domácností představuje část užití vytvořeného hrubého domácího produktu a charakterizuje významnou stránku životní úrovně obyvatelstva.

Výše ČDDD je závislá na řadě faktorů, zejména však na objemu vytvořeného HDP a na způsobu jeho rozdělování.

V České republice byla od roku 1995 do roku 2007 dynamika ČDDD na obyvatele pomalejší než dynamika HDP na obyvatele. Lze proto konstatovat, že v průběhu let se v České republice otevíraly „nůžky“ mezi růstem HDP a ČDDD.

Graf 4: Porovnání vývoje HDP a ČDDD na obyvatele v letech 1995 až 2007

V letech 1995–2007 vzrostl ČDDD na obyvatele v průměru 2,3 krát, zatímco HDP na obyvatele (v běžných cenách) 2,7 krát. V jednotlivých krajích se dynamika ČDDD na obyvatele i HDP na obyvatele od průměrného tempa lišila a výrazně se tak prohloubily rozdíly mezi kraji ve výši čistého disponibilního důchodu domácností.

Rozdílný vývoj ČDDD na obyvatele v krajích lze charakterizovat tím, že variační rozpětí i směrodatná odchylka se zvýšila více jak třikrát, variační koeficient stoupl o 4 procentní body. Rozdíly mezi kraji rostly zejména v letech 1995 – 2001. V posledním pětiletí se úroveň diferenciaci prakticky nezměnila, jak o tom svědčí vývoj variačního koeficientu. Variační rozpětí (v absolutní výši) však bylo v roce 2007 zhruba o 50% vyšší než v roce 2001.

Tabulka 13: Vývoj variability ČDDD na obyvatele v krajích ČR

Ukazatel	1995	2001	2007
Průměr v Kč (běžné ceny)	77 347	122 898	162 580
Variační rozpětí v Kč (běžné ceny)	25 340	53 538	80 002
Směrodatná odchylka v Kč (běžné ceny)	6 050	14 308	19 181
Variační koeficient	7,8	11,6	11,8

Pro poznání regionálních rozdílů v úrovni ČDDD na obyvatele v jednotlivých letech bylo provedeno kvartilové rozdělení hodnot ČDDD na obyvatele. Toto rozdělení potvrzuje růst diferenciacce mezi kraji tak, jak to rovněž vyplývá z vývoje měr variability.

Tabulka 14: Rozdělení ČDDD na obyvatele v krajích ČR – stanovení kvartil

Kvartil	Hodnota v Kč b.c.		
	1995	2001	2007
0.	71 844	108 732	145 819
1.	74 352	109 913	154 279
2.	75 482	113 576	158 740
3.	78 563	118 746	161 089
4.	97 184	162 270	225 820

Zvýšily se odchylky jednotlivých kvartilů od 2. kvartilu (mediánu), stouply také rozdíly mezi sousedními kvartily, zejména mezi třetím a čtvrtým kvartilem. V roce 1995 byl 4. kvartil vyšší 24 %, a v roce 2007 o 40 %. To znamená, že hodnota ČDDD na obyvatele v Hlavním městě Praze se vzdaluje hodnotám dosahovaným v ostatních krajích republiky.

Kvartilové rozdělení usnadnilo uspořádání krajů do skupin podle velikosti ČDDD na obyvatele. V každé skupině oscilují hodnoty ČDDD na obyvatele podle hodnoty příslušného kvartilu. Kraje, jejichž ČDDD na obyvatele je nejnižší nebo nejvyšší (krajní hodnoty), jsou uvedeny zvlášť mimo velikostní skupiny.

Tabulka 15: Seskupení krajů podle velikosti ČDDD na obyvatele v roce 1995
(kraje s nejvyšší a nejnižší hodnotou jsou uvedeny pod tabulkou)

Čistý disponibilní důchod domácností na obyvatele – rozdělení v roce 1995					
1. skupina		2. skupina		3. skupina	
kraj	tis. Kč.	kraj	tis. Kč.	kraj	tis. Kč.
Olomoucký	72,2	Moravskoslezský	75,3	Jihočeský	77,4
Pardubický	73,5	Ústecký	75,3	Královéhradecký	78,9
Zlínský	74,3	Karlovarský	75,6	Plzeňský	79,4
Liberecký	74,6	Jihomoravský	76,6	Středočeský	80,7

Krajní hodnoty: kraj Vysočina 71,8 tis. Kč
Hl.m. Praha 97,2 tis. Kč

Průměr ČR : 78,6 tis. Kč

Tabulka 16: Seskupení krajů podle velikosti ČDDD na obyvatele v roce 2001
(kraje s nejvyšší a nejnižší hodnotou jsou uvedeny pod tabulkou)

Čistý disponibilní důchod domácností na obyvatele – rozdělení v roce 2001					
1. skupina		2. skupina		3. skupina	
kraj	tis. Kč.	kraj	tis. Kč.	kraj	tis. Kč.
Moravskoslezský	108,8	Karlovarský	112,1	Královéhradecký	119,6
Olomoucký	109,4	Zlínský	112,2	Plzeňský	121,7
Pardubický	109,7	Liberecký	114,9	Středočeský	123,8
Vysočina	110,4	Jihočeský	115,7		
		Jihomoravský	116,1		

Krajní hodnoty: Ústecký kraj 108,7 tis. Kč
Hl.m. Praha 162,3 tis. Kč

Průměr ČR : 119,8 tis. Kč

Tabulka 17: Seskupení krajů podle velikosti ČDDD na obyvatele v roce 2007
(kraje s nejvyšší a nejnižší hodnotou jsou uvedeny pod tabulkou)

Čistý disponibilní důchod domácností na obyvatele – rozdělení v roce 2007					
1. skupina		2. skupina		3. skupina	
kraj	tis. Kč.	kraj	tis. Kč.	kraj	tis. Kč.
Ústecký	146,6	Pardubický	156,3	Jihomoravský	161,1
Moravskoslezský	149,7	Vysočina	157,9	Plzeňský	165,9
Liberecký	154,0	Zlínský	159,5	Středočeský	175,5
Olomoucký	155,0	Královéhradecký	159,9		
		Jihočeský	160,0		

Krajní hodnoty: Karlovarský kraj 145,8 tis. Kč
Hl.m. Praha 225,8 tis. Kč

Průměr ČR : 162,6 tis. Kč

Z porovnání skupinového rozdělení krajů v sledovaných letech je patrné, že v po dobu let 1995 – 2007 existovaly kraje se stabilně nejvyšším ČDDD na obyvatele. Patří k nim – mimo Hl. m. Prahu - také kraje Středočeský, Plzeňský, Jihomoravský a v některých letech kraj Jihočeský i Královéhradecký.

Mezi kraje stabilně podprůměrným ČDDD na obyvatele se řadí například kraje Karlovarský, Ústecký, Olomoucký a Moravskoslezský.

Praha je regionem s bezkonkurenčně nejvyšším ČDDD na obyvatele a rozdíl mezi úrovní ČDDD na obyvatele v Praze a ostatními kraji se od roku 1995 do roku 2007 podstatně zvýšil. Zatím co v roce 1995 byl v Praze ČDDD na obyvatele vyšší o cca 35 % než v kraji s nejnižším ČDDD na obyvatele, v roce 2007 činil tento rozdíl již téměř 55 %.

Rozdíl mezi Středočeským krajem (druhý nejvyšší ČDDD na obyvatele) a krajem s nejnižším ČDDD se zvyšoval sice pomaleji, přesto však v roce 2007 byl ČDDD na obyvatele ve Středočeském kraji vyšší o cca 20 % než v Karlovarském kraji.

Tabulka 18 : Pořadí krajů podle výše čistého disponibilního důchodu domácností na obyvatele (seřazeno od nejnižšího podílu ČDDD na obyvatele k nejvyššímu)

Kvartil	Pořadí kraje		
	1995	2001	2007
0.	01. Vysočina	01. Ústecký	01. Karlovarský 02. Ústecký
1.	02. Olomoucký 03. Pardubický 04. Zlínský 05. Liberecký	02. Moravskoslezský 03. Olomoucký 04. Pardubický 05. Vysočina	03. Moravskoslezský 04. Liberecký 05. Olomoucký
2.	06. Moravskoslezský 07. Ústecký 08. Karlovarský 09. Jihomoravský	06. Karlovarský 07. Zlínský 08. Liberecký 09. Jihočeský 10. Jihomoravský	06. Pardubický 07. Vysočina 08. Zlínský 09. Královéhradecký 10. Jihočeský
3.	10. Jihočeský 11. Královéhradecký 12. Plzeňský 13. Středočeský	11. Královéhradecký 12. Plzeňský 13. Středočeský	11. Jihomoravský 12. Plzeňský 13. Středočeský
4.	14. Praha	14. Praha	14. Praha

Stabilní pořadí krajů – na obou koncích výše uvedeného přehledu – vede nutně k otázce, co ovlivňuje vysokou úroveň ČCDD na obyvatele Praze a v krajích Středočeském, Plzeňském a Jihomoravském a co zpomaluje růst ČDDD na obyvatele v krajích, jejichž podíl tohoto ukazatele patřil k nejnižším.

U krajů, jejichž úroveň ČDDD na obyvatele osciluje kolem mediánu je nutno dodat, že rozdíly u tohoto podílového ukazatele jsou mezi těmito kraji relativně malé, což z roku na rok může ovlivnit pořadí kraje. Přitom lze vyslovit hypotézu, že na úroveň ČDDD na obyvatele působí obdobné faktory jako v jiných krajích, ale s nižší intenzitou.

Pokud se jedná o jednotlivé faktory, lze konstatovat, že na úroveň ČDDD na obyvatele má především vliv:

A. úroveň odměňování v regionu, na které působí zejména:

A1. *odvětvová struktura regionální ekonomiky*. Její vliv je v podstatě dvojitý:

- Jednotlivá odvětví i pododvětví ekonomiky se liší v úrovni odměňování, například odvětví finanční zprostředkování (peněžnictví a pojišťovnictví) má jinou úroveň mezd než odvětví zpracovatelského průmyslu, přitom v rámci zpracovatelského průmyslu se liší úroveň odměňování mezi textilním a strojírenským průmyslem apod. Tyto odvětvové odlišnosti v odměňování jsou v podstatě stejně pro všechny regiony, a na rozdíly mezi regiony působí vlivem váhy příslušného odvětví v ekonomice kraje.
- Odvětvová struktura ekonomiky kraje má značný vliv na ekonomický výkon (např. na HDP/obyvatele) a tedy do značné míry na výši odměn. (cca 30 % HDP tvoří odměny za práci). Vazba mezi výší ČDDD na obyvatele a HDP na obyvatele je patrná z komparace pořadí krajů podle velikosti ČDDD na obyvatele a HDP na obyvatele.

Tabulka 19: Pořadí krajů podle výše ČDDD a HDP na obyvatele v roce 2007

Kvartil	Pořadí krajů podle výše ČDDD na obyvatele v roce 2007	Pořadí krajů podle výše HDP na obyvatele v roce 2007
0	01. Karlovarský 02. Ústecký	01 Karlovarský
1.	03. Moravskoslezský 04. Liberecký 05. Olomoucký	02. Olomoucký 03. Ústecký 04. Liberecký 04 Zlínský
2. Medián	06. Pardubický 07. Vysočina 08. Zlínský 09. Královéhradecký 10. Jihočeský	05. Moravskoslezský 06. Vysočina 08. Pardubický 09. Královéhradecký 10. Jihočeský
3.	11. Jihomoravský 12. Plzeňský 13. Středočeský	11. Jihomoravský 12. Plzeňský 13. Středočeský
4.	14. Praha	14. Praha

Na výši mezd a platů působí rovněž dislokace ústředních a řídicích orgánů, managementů podniků a korporací do krajů. Koncentrace těchto orgánů do určitých krajů – například do Prahy či Brna – zvyšuje úroveň odměňování v příslušném kraji.

- A3. Na výši mezd a platů působí také úroveň vzdělání obyvatelstva, zejména obyvatelstva ve věku ekonomické aktivity. Obyvatelstvo s vyšším a s vysokoškolským vzděláním dosahuje zpravidla vyšší odměny za práci a je flexibilnější k měnícím se požadavkům pracovního trhu. Vazba mezi úrovní vzdělání a výší ČDDD na obyvatele (stejně tak jako výše HDP na obyvatele) Je patrná z následujícího přehledu, do kterého byly vybrány kraje s nejnižším a nejvyšším ČDDD na obyvatele.

Tabulka 20: Úroveň vzdělání obyvatelstva ve věku 15 let a více porovnání vzdělanostní struktury ve vybraných krajích v%

Kategorie vzdělání	Vybrané kraje v roce 2007				
	ČR celkem	Hl. m. Praha	Středočeský	Karlovarský	Ústecký
základní a bez vzdělání	18,9	11,8	18,6	22,8	24,9
střední bez maturity	36,8	21,7	38,6	38,3	38,8
střední s maturitou	33,3	43,8	34,0	31,9	30,9
vysokoškolské	11,0	22,7	8,8	7,0	5,4

Poznámka: na základě výběrového šetření pracovních sil (VŠPS) – průměr za rok

Rozdíly jsou patrné zvláště při porovnávání podílu osob s vysokoškolským a středním vzděláním. Na území Hl. m. Prahy je podíl osob s VŠ vzděláním více jak čtyřikrát vyšší než v Ústeckém kraji. Podíl osob s vysokoškolským vzděláním je v kraji Ústeckém zhruba dvakrát nižší, než je průměr ČR. Nepříznivé je rovněž srovnání kraje s republikovým průměrem u podílu osob se středním vzděláním s maturitou. Průměr za Českou republiku je do určité míry ovlivněn situací v hlavním městě Praze, kde podíl vysokoškoláků a středoškoláků s maturitou představuje více jak 66 % obyvatel, ale ani porovnání se sousedním krajem Středočeským nevznívá pro Ústecký a Karlovarský kraj příznivě.

- B. možnosti vyjíždění za prací** do jiného např. sousedního kraje (regionu), což umožňuje zvyšovat ČDDD na obyvatele v rezidenčním kraji transferem odměn za práci získaných v „sousedním“ regionu. Obyvatel daného (rezidenčního) kraje přispívá k tvorbě HDP „sousedního“ kraje a současně se částečně podílí na odměňování v „sousedním“ kraji. Možnost vyjíždění za prací je podmíněna nabídkou pracovních příležitostí v ostatních krajích a také dobrou dopravní obsluhou.
- C. úroveň nezaměstnanosti** v kraji, neboť příjem obyvatele kraje v době nezaměstnanosti se zpravidla liší od odměny za práci. Vazba mezi výší ČDDD na obyvatele a mírou nezaměstnanosti. je patrná z následujícího přehledu :

Tabulka 21: Pořadí krajů podle výše ČDDD na obyvatele v roce 2007 a Míra nezaměstnanosti – průměr za období 1995 až 2007, roky 2001, 2006 a 2007

Kraj	Míra nezaměstnanosti			
	Průměr za roky 1995-2007	2001	2006	2007
01. Karlovarský	7,6	7,5	10,2	8,2
02. Ústecký	12,8	12,7	13,7	9,9
03. Moravskoslezský	11,8	13,3	12,0	8,5
04. Liberecký	6,0	6,2	7,7	6,1
05. Olomoucký	8,9	9,6	8,2	6,3
06. Pardubický	6,2	7,2	5,5	4,4
07. Vysočina	5,8	5,1	5,3	4,6
08. Zlínský	7,0	7,9	7,0	5,5
09. Královéhradecký	5,2	4,2	5,4	4,2
10. Jihočeský	4,8	5,0	5,1	3,3
11. Jihomoravský	6,9	7,6	8,0	5,4
12. Plzeňský	5,0	4,6	4,7	3,7
13. Středočeský	5,3	4,9	4,5	3,4
14. Praha	3,3	3,6	2,8	2,4

Kraje s nejnižší mírou nezaměstnanosti mají dlouhodobě nejvyšší ČDDD na obyvatele, naopak kraje s vysokou nezaměstnaností mají ČDDD na obyvatele nejnižší. V krajích, ve kterých míra nezaměstnanosti se pohybovala kolem průměru (cca 7 %), oscilovala rovněž kolem průměru úrovně ČDDD na obyvatele.

Určitou výjimkou je vazba mezi disponibilním důchodem a nezaměstnaností v Jihomoravském kraji, kde na výši ČDDD na obyvatele působily silněji jiné faktory, zejména úroveň odměňování ve městě Brně (odvětvová struktura ekonomiky, sídla managementů privátních firem a státních institucí).

D. ostatní vlivy, mezi které patří například:

- úroveň životního prostředí a s tím spojená míra nemocnosti zaměstnaného obyvatelstva;
- případné regionální rozdíly ve výši daní a poplatků.

Výše ČDDD na obyvatele v jednotlivých krajích je výslednicí kombinace více činitelů. Takový faktorový mix je zpravidla pro každý kraj poněkud jiný. Tuto tezi lze zdokumentovat na situaci v krajích s nejvyšším respektive nejnižším ČDDD/obyvatele.

V krajích s nejvyšším ČDDD na obyvatele:

V **Hlavním městě Praze** – nejvyšší ČDDD na obyvatele v ČR – byl docílen souběhem řady pozitivních faktorů. Ve městě je vysoká úroveň ekonomické výkonnosti (HDP na obyvatele) a na tvorbě HDP se podílejí i občané dojíždějících z jiných krajů republiky. V odvětvové struktuře Prahy mají značnou váhu odvětví s vyšší úrovní odměňování (peněžnictví, komerční služby apod.). Na úroveň odměňování působí také výrazně skutečnost, že v Praze sídlí vrcholové orgány - top managementy podniků a korporací a centrální orgány státu. Míra nezaměstnanosti patří trvale mezi nejnižší v republice. V rámci ČR je v Praze nejvyšší podíl vzdělaných lidí, podíl vysokoškoláků a středoškoláků s maturitou představuje více jak 66 % obyvatel starších 15 let.

Ve **Středočeském kraji** – druhý nejvyšší ČDDD na obyvatele v ČR - je zde vysoká úroveň ekonomické výkonnosti (HDP na obyvatele), příznivá skladba odvětví, zejména pododvětví zpracovatelského průmyslu (např. výroba dopravních prostředků). Kraj má dlouhodobě jednu z nejnižších měr nezaměstnanosti. Na výši ČDDD na obyvatele v kraji má značný pozitivní vliv také vyjíždka obyvatel kraje za prací zejména do Prahy, která se pohybuje okolo Kč 150 tis. Tito občané kraje participují na užití vytvořeného HDP v Praze a podstatná částí jejich odměn za práci je transferována z Prahy do Středočeského kraje.

V **Plzeňském kraji** - je třetí nejvyšší ČDDD na obyvatele v ČR a dlouhodobě druhá nejvyšší ekonomická výkonnost regionu měřená tvorbou HDP na obyvatele v ČR. Struktura hospodářství kraje je především orientována na zpracovatelský průmysl (strojírenství), na obchod a komerční služby. V kraji je dlouhodobě relativně nízká míra nezaměstnanosti. Vysoký rozvoj hospodářství, a tím i výši ČDDD kladně ovlivňuje také vyhovující dopravní infrastruktura. K rozvoji přispívá rovněž geografická poloha regionu.

V krajích s nejnižším ČDDD/obyvatele :

V **Karlovarském kraji** – nejnižší ČDDD na obyvatele v ČR v roce 2007 – se v průběhu let opožďovala tvorba HDP na obyvatele. V roce 2006 byla druhá nejnižší v ČR a v roce 2007 nejnižší v ČR, což se projevilo i posledním místem kraje ve výši ČDDD na obyvatele. Podíl zpracovatelského průmyslu je v porovnání s většinou ostatních krajů nízký (26 %) a v jeho vnitřní pododvětvové struktuře mají významný podíl pododvětví s nižší úrovní mezd. Téměř 9 % se na tvorbě HDP podílí zdravotnictví s nižší úrovní platů a mezd. Průměrná míra nezaměstnanosti v kraji byla v letech 1995 - 2007 více jak sedmiprocentní, mezi roky 2001 - 2007 se zvýšila.

V **Ústeckém kraji** – druhý nejnižší ČDDD na obyvatele v ČR - se postupně - zejména však od roku 2001 - opožďovala tvorba HDP na obyvatele. V roce 2007 byla tvorba HDP na obyvatele třetí nejnižší v ČR. Zpracovatelský průmysl se podílí na tvorbě HDP cca 27 %, výroba a rozvod elektrické energie z cca 9 %. Zřejmě hlavním faktorem ovlivňujícím výši ČDDD na obyvatele je dlouhodobě vysoká míra nezaměstnanosti – nejvyšší v ČR. Na nízké úrovni ČDDD na obyvatele se podílí také nepříznivá vzdělanostní struktura obyvatel kraje.

Tabulka 22: Úroveň vzdělání obyvatelstva ve věku 15 let a více v roce 2007
(struktura celkového počtu v %)

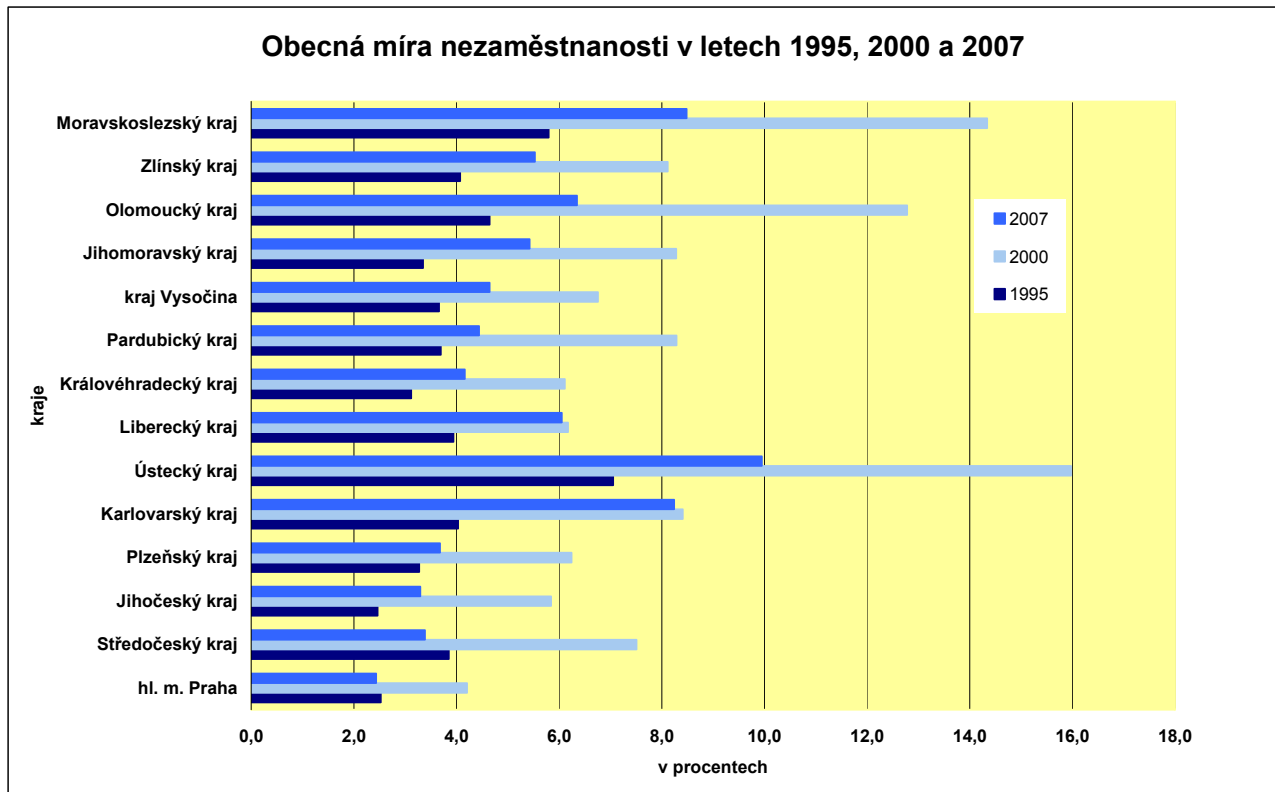
Kategorie vzdělání	Česká republika			Kraj Ústí		
	Celkem	Muži	Ženy	Celkem	Muži	Ženy
základní a bez vzdělání	18,9	13,6	24,0	24,9	19,4	29,8
střední bez maturity	36,8	43,8	30,0	38,8	46,7	31,1
střední s maturitou	33,3	39,9	36,3	30,9	27,7	33,8
vysokoškolské	11,0	12,6	9,6	5,4	5,9	5,0

Poznámka: na základě výběrového šetření pracovních sil (VŠPS) – průměr za rok

Na základě komparace s ostatními kraji republiky je nutno konstatovat, že podíl osob s VŠ vzděláním v Ústeckém kraji (5,4 %) je v republice nejnižší.

V **Olomouckém kraji** – pátá nejnižší ČDDD na obyvatele – byla od roku 1995 do roku 2005 nejnižší tvorba HDP na obyvatele. Tato tvorba produktu byla zřejmě ovlivněna složením zpracovatelského průmyslu a také podprůměrnou tvorbou hrubého fixního kapitálu na obyvatele (sedmá nejnižší v letech 2002 – 2006). Míra nezaměstnanosti v kraji oscilovala kolem 9 %. Přitom je však míra nezaměstnanosti (i úroveň ekonomického rozvoje) na území kraje výrazně diferencovaná. Mezi nejvyšší v kraji patří nezaměstnanost v některých obcích na Jeseníku.

V ostatních krajích se složení faktorů i intenzita jejich působení v průběhu let měnilo a tím byla ovlivněna výše ČDD na obyvatele a zařazení kraje do pomyslného pořadí.

Graf 5: Obecná míra nezaměstnanosti v letech 1995, 2000 a 2007